

L. sejm. 362/1883.

Aleg. 46.

W n i o s e k.

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

załączoną w projekcie „Ustawę o zakładaniu, urządzaniu i utrzymywaniu publicznych szkół ludowych, tudzież o obowiązku posyłania do nich dzieci.“

We Lwowie dnia 27. Września 1883.

Wnioskodawca :
E. Czerkawski.

Majer, Czartoryski Jerzy, Madeyski, Jaworski, Rey, Solecki, Małecki, Wojciech Dzieduszycki, Rosner, Gross, Smarzewski, Hausner, Dr. Weigel, Onyszkiewicz, Fruchtman, Heyzmann, T. Merunowicz, Rittner, Henryk Janko, Wierzbicki, Lenartowicz, Romanowicz, Goldmann, A. Sapiaha, Skałkowski, A. Czaykowski, Leon Chranowski, Zawadzki, Abrahamowicz, Max.

Projekt.

Ustawa o zakładaniu, urządzeniu i utrzymywaniu publicznych szkół ludowych, tudzież o obowiązku posyłania do nich dzieci.

Tytuł I.

O zakładaniu publicznych szkół ludowych i o kategoriach tychże szkół.

Art. 1.

Szkoły ludowe (urządzone w myśl niniejszej ustawy) a utrzymywane w całości lub w części przez państwo, kraj, powiat lub gminę, są szkołami publicznymi. Szkoły takie przeznaczone są dla młodzieży bez różnicy wyznania.

Art. 2.

Publiczna szkoła ludowa ma być zaprowadzona wszędzie, gdzie podług średniego wypadku z pięcioletniego obliczenia, znajdzie się przynajmniej 40 dzieci w wieku szkolnym, któreby w przeciwnym razie musiały chodzić do szkoły oddalonej więcej niż trzy kilometry od miejsca ich zamieszkania.

Art. 3.

Publiczne szkoły ludowe, urządzone w myśl niniejszej ustawy dzielą się na szkoły pospolite i wydziałowe. Szkoły pospolite dzielą się na etatowe, posiłkowe i tymczasowe.

W szkołach posiłkowych udzielać będą nauki nauczyciele do etatu sąsiedniej szkoły etatowej należący i winna ona być w związku z tą szkołą.

W szkołach tymczasowych uczyć będą nauczyciele nadetatowi lub tymczasowo ustanowieni i nie zostaje ona w związku z żadną szkołą etatową.

Tak szkoły posiłkowe jak i tymczasowe zbliżać się będą urządzeniem swoim ile możliwości do szkół etatowych.

Art. 4.

Nauka w szkołach ludowych wszelkiej kategorii udzielana będzie według planów, które ustanawiają i wydają powołane do tego władze szkolne, mając na oku w zakrecie nauki, zamkniętą w sobie całość tworzącej, różnicę, jaka zachodzi między szkołami różnych stopni i na potrzeby ludności miejskiej i wiejskiej, dla której w szczególności są przeznaczone. Ze względu na te potrzeby i o ile na to pozwala okoliczność, połączy się ze szkołą ludową zakład wychowawczy dla dzieci niedoszłych jeszcze do wieku szkolnego (ochronkę, ogródek Froeblovski i t. p.), jak nie mniej kursa, w których udzielać się będzie wiadomości powszechnie potrzebnych w zawodach praktycznych, jako to: rolniczym, rękodzielniczym i t. p.

Art. 5.

Nauka w szkole ludowej ma być podzieloną wedle możności na lata, w których dziecko do szkoły uczęszczać winno, w ten sposób, aby każdemu z tych lat odpowiadał jeden stopień nauki.

Podział dzieci na oddziały czyli klasy zawisł od liczby ich i od ilości rozporządzalnych sił naukowych i może być według okoliczności urządzony szczególniej na wsi podług zasad nauki półdiennej (§. 7. ustawy państwowej z dnia 2. Maja 1883. L. 52. Dz. p. p. i Rządu).

Art. 6.

Liczba nauczycieli w publicznej szkole ludowej ma się stosować do liczby uczniów. Jeżeli liczba uczniów w trzech po sobie następujących latach przewyższała 80, należy postarać się o drugiego nauczyciela, gdy ta liczba dojdzie do 160 o trzeciego i w tym stosunku dalej.

Jeżeli takie powiększenie liczby nauczycieli trwa przez 5 po sobie następujących lat, należy tę posadę zamienić na stałą. Wolno jednakże gminie lub kilku gminom włączonym do obrębu jednej szkoły podnieść w swej szkole liczbę nauczycieli po za ten wymiar, byle przyjęły na siebie obowiązek opędzenia, wyłącznie z własnych środków wynikającej ztąd zwyczajki kosztów.

W szkołach o nauce półdiennej przypada na jednego nauczyciela 100 uczniów (Art. 11. u. p. z dnia 2. Maja 1883 L. 53 Dz. p. p. i Rządu).

Art. 7.

W każdym powiecie administracyjnym ma być przynajmniej jedna pospolita szkoła ludowa o czterech lub więcej nauczycielach.

Szkoły wydziałowe będą urządzone w miarę potrzeby.

Art. 8.

Utworzenie szkół nieetatowych, t. j. posiłkowych lub tymczasowych musi nastąpić:

- a) Jeżeli najbliższa szkoła ludowa nie jest wprawdzie więcej nad trzy kilometry odległą, lecz w skutek miejscowych przeszkód, czy to stale, czy to na dłuższy przeciąg czasu mniej dostępną, majątkowe zaś stosunki mieszkańców nie wystarczają na założenie osobnej szkoły ludowej;
- b) Jeżeli odległość od najbliższej szkoły przenosi wprawdzie trzy kilometry, a tem samem należałoby w myśl Art. 2. założyć osobną szkołę, lecz ani liczba dzieci nie przenosi 60, ani zasoby miejscowe, ani też przeznaczone na cele szkolnictwa ludowego fundusze okręgowe i krajowe nie wystarczają, aby z nich można utrzymać tam etatową szkołę.

Skoro pozwolą na to zasoby miejscowe, należy zmienić szkołę posiłkową lub tymczasową w szkołę etatową.

Art. 9.

Do jednej szkoły etatowej można dołączyć tylko jedną szkołę posiłkową.

Art. 10.

Gmina posiadająca szkołę posiłkową jest obowiązana dawać nauczycielowi podwodę lub wypłacać mu z funduszu gminnego ryczałtową kwotę, ustanowioną w każdym szczegółowym wypadku przez Radę szkolną okręgową po wysłuchaniu opinii Rady powiatowej.

Art. 11.

Gdzie tylko wystarczają na to zasoby miejscowe, należy urządzić osobne szkoły żeńskie, lub przynajmniej oddzielną dla dziewcząt naukę.

Podział taki musi nastąpić w klasie 5. i 6. szkół pięcio- i sześcioklasowych. Niemniej należy podzielić szkołę na dwie szkoły osobne, dla chłopców i dziewcząt, jeśli w ostatnich pięciu latach następujących po sobie napływ uczniów i uczennic do niej był tak wielki, że musiano z więcej niż połowy klas tworzyć współrzędne oddziały.

W szkołach, w których chłopcy bądź osobno, bądź łącznie z dziewczętami pobierają naukę, mogą nauczycielki nauczać tylko dzieci będące w pierwszych czterech klasach.

Art. 12.

Rokowania w sprawie założenia lub urządzania publicznych szkół ludowych, przeprowadza Rada szkolna okręgowa.

Wszystkie okoliczności założenia lub urządzania szkoły dotyczące, sprawdzi komisya po wysłuchaniu stron interesowanych, a jeżeli tego wymagać będzie potrzeba, przez oględziny na miejscu; wywód słowny (protokół) komisji będzie podstawą następnych orzeczeń.

Art. 13.

Rada szkolna okręgowa ma sporządzać i utrzymywać w ciągłej ewidencji dokładne opisanie wszystkich podległych jej publicznych szkół ludowych, wykazujące każdorazowy stan tych szkół, — ich uposażenie, kwoty podatków bezpośrednich przez strony należące do konkurencji opłacane, uzdolnienie nauczycieli i liczbę dzieci tak uczęszczających do szkoły, jak będących w wieku szkolnym.

W związku z tem opisaniem utrzymywać ma Rada szkolna okręgowa ewidencją, gdzie i jakiej kategorii szkoły potrzeba, ile strony obowiązane są w stanie łożyć na szkołę, gdzieby należało połączyć z sobą gminy lub części gmin w taki sposób, aby każda gmina lub osada należała do pewnej szkoły.

Art. 14.

Rady szkolne będą zawsze miały na uwadze, że w zakładaniu i organizacyi szkół ludowych czynić przedewszystkiem należy zadość najnaglejszym potrzebom oświecenia powszechnego, nie zaniedbując przytem doskonalenia i rozwoju szkół już istniejących. Przyznawać będą pierwszeństwo tym, których utrzymywanie najmniej obarcza fundusze okręgowe lub krajowe, przeznaczone na cele szkół ludowych, co jednak nie wyklucza wyjątków, gdy je usprawiedliwią stosunki miejscowe.

Gdzie prywatna szkoła ludowa czyni zadość potrzebie, tam nie zachodzi konieczność założenia publicznej szkoły ludowej.

Art. 15.

Publiczna szkoła ludowa może być zwinęta jedynie za przyzwoleniem Rady szkolnej krajowej.

Tytuł II.

Cel i zakres nauki w publicznych szkołach ludowych.

Art. 16.

Obowiązkowe przedmioty nauki w szkole ludowej pospolitej są:

Religia, czytanie i pisanie;

Język wykładowy a względnie także drugi język krajowy;

Rachunki w połączeniu z najważniejszymi wiadomościami z nauki o formach geometrycznych;

Najprzystępniejsze dla uczniów i najważniejsze wiadomości z historii naturalnej, fizyki, geografii i historii ze szczególnem uwzględnieniem kraju rodzinnego i monarchii austriacko-węgierskiej i zarysem ustroju konstytucyjnego państwa;

Rysunki;

Śpiew;

Roboty ręczne kobiece jako przedmiot obowiązkowy dla dziewcząt;

Gimnastyka jako przedmiot obowiązkowy dla chłopców, a nadobowiązkowy dla dziewcząt.

Język niemiecki jest przedmiotem obowiązkowym w szkołach o większej ilości klas od trzeciej klasy począwszy.

Zakres w jakim te przedmioty bywają udzielane, stosuje się do stopnia na jakim stoi szkoła ze względu na ilość zatrudnionych w niej sił nauczycielskich (§. 3. ust. państ. z dnia 2. Maja 1883, L. 53. Dz. p. p. i Rządu).

Art. 17.

Szkoły pospolite wiejskie i małomiejskie obejmują zwykle 3 stopnie nauki, zastosowane do wieku dzieci i wzrostu ich pojęcia.

Każdy stopień mieścić w sobie może dwa oddziały uczniów, z których jeden będzie oddziałem poczynających, a drugi oddziałem postępujących.

W szkołach, co udzielają półdniową naukę, poszczególni uczniowie zostawać będą pospolicie przez cały rok w jednym oddziale; w szkołach zaś z nauką całodzienną lub gdy okażą nadzwyczajny postęp w naukach, mogą już po upływie jednego półrocza zmienić oddział, do którego należą.

Stopień lub oddział posiadający osobnego nauczyciela, zowie się klasą.

Art. 18.

1. Tak szkoły wiejskie jakoteż i małomiejskie, podając wiadomości początkowe dla ludzi wszelkiego stanu nieodbitcie potrzebne, nauki układać będą tak, iżby dzieci ztąd czerpały oświecenie o zadaniach i warunkach swojego zawodu, jakiemu się według okoliczności, miejsca i położenia prawdopodobnie poświęcić mają.

2. Naukę o Bogu i płynących ztąd obowiązkach czyli religią najstosowniej będzie podawał kapłan; wszelako i świecki nauczyciel nie omieszka zwrócić uwagi na ten przedmiot, bądź w zastępstwie kapłana, bądź z własnego powołania w miarę pojęcia i umysłowego rozwoju uczniów.

3. W nauce o świecie czyli tak zwanej poglądowej, zajmować ich będzie najprzód przedmiotami z najbliższego otoczenia, a tem samem tyczącymi się gospodarstwa i przemysłu wiejskiego lub małomiejskiego i opisami połączonych z jednym lub drugim płodów natury, jakoteż ich właściwej obróbki; podawać stopniowo wiadomości o najpospolitszych przejawach natury,

o warunkach zdrowia, o kraju jako części ziemi i systematu słonecznego, o jego historii, o powinnościach i prawach obywateli.

4. W czytaniu i piśmie doskonalić się mają uczniowie pod kierownictwem nauczyciela metodycznie i doprowadzić do możebnej biegłości z uwagi, że ona jest warunkiem postępu w naukach.

Skoro jednak w jednym i drugim już niejakię nabiorą wprawy, należy gwoli ćwiczenia takie podawać rzeczy, które im na terażniejszy i na dalszy ich wiek użyteczne być mogą, a wzięte z tych samych zakresów wiedzy, co służyć mają za podstawę nauki poglądowej. Rada szkolna krajowa przepisze zastosowane do tych wymagań książki a uczniowie czytając je i obznajamiając się z ich treścią i formą, rozszerzać będą tem samem swoje rzeczowe wiadomości i doskonalić zdolność tłumaczenia swych myśli w języku wykładowym.

Obok tego zwracać będzie nauczyciel ich uwagę na główne zasady gramatycznej budowy języka i połączy z tem odpowiednie ćwiczenia.

5. Nauki rachunków udzielać się będzie także o ile możności sposobem poglądu przez ciągle stosowanie jej do liczb, miar i wag, rzeczy widzialnych z zakresem życia praktycznego.

Uczniowie ćwiczyć się będą tak w rachunku z pamięci, jakoteż w rachunku na tablicy, obejmując cztery działania w liczbach całkowitych i ułamkach tak dziesiętnych, jak zwyczajnych, a potem teorią stosunków i proporcji, aż do prostej reguły trzech włącznie.

6. Obznajamiać się też będą z formami, jakie początkowa geometrya podaje, a w życiu pospolitem codziennie prawie znajdują zastosowanie. Ćwiczenia te odbywać się będą z jednej strony w połączeniu z rachunkiem przez obliczenie wymiarów przestrzeni, bądź zapomocą najpospolitszych narzędzi, jako to: liniału, łokcia, sążnia lub cyrkla, bądź zapomocą udoskonalać się mającego okomiaru dokonywanych.

Z drugiej strony uzupełniać je będzie rysunek tak z wolnej ręki jakoteż konstrukcyjny, przeważnie z natury, ograniczając się w każdym razie do form najprostszych.

7. Spiew w szkole ludowej pospolitej uprawiany, ma na celu raczej formowanie głosu i ucha zapomocą stosownych ćwiczeń, jak podawanie jakiegokolwiek choćby najskromniejszej teoryi muzyki.

Obejmuje zas ćwiczenia tak w spiewie świeckim, jakoteż kościelnym, albo cerkiewnym

8. Gimnastyka obowiązkowa dla chłopców a dowolna dla dziewcząt i roboty kobiece zastosują się do usposobień i potrzeb uczennic.

Art. 19.

Szkoły ludowe pospolite miejskie obejmują sześć stopni nauki, z których każdy stanowi osobną klasę.

Podają naukę początkową przeważnie w duchu ogólnego oświecenia, mając obok ogólnych wiadomości początkowych, potrzebnych dla każdego stanu, przedewszystkiem umysłowe i moralne potrzeby tej części młodzieży na oku, która w szkołach średnich szukać zamierza dopełnienia lub rozszerzenia swych wiadomości.

Art. 20.

Na powyższej zasadzie ma być w szkołach ludowych pospolitych miejskich nauka rozłożona i prowadzona aż do tego kresu, na którym mogłaby się rozpocząć nauka szkoły średniej.

W szczególności pierwsze trzy klasy mają być poświęcone ćwiczeniom w obrębie zadań szkoły ludowej pospolitej w ogóle, a w klasie czwartej przybierać będzie nauka stopniowo cechę specjalnego przysposabiania uczniów do skutecznego pobierania nauki w szkołach średnich.

W klasie V. i VI. poda szkoła miejska wiadomości odpowiadające ogólnemu celowi szkoły ludowej pospolitej w zakresie rozszerzonym odpowiednio do potrzeb miejscowych.

Art. 21.

Po ukończeniu szkoły pospolitej uczęszczają uczniowie aż do ukończenia 15go roku życia, do kursów nauki dopełniającej.

Wszakże korzystać z tych kursów całkowicie lub w części, odwiedzając naukę niektórych tylko przedmiotów, mogą także osoby, które już przekroczyły wiek szkolny. Kursu nauki dopełniającej obliczone są pospolicie na trzy lata. W nich się udziela nauki w takich porach dnia, tygodnia i roku, któreby dozwalały uczniom poświęcać się prócz tego praktycznym zatrudnieniom. Ilość godzin nauki dopełniającej wynosi co najmniej 4 godziny tygodniowo na jednego nauczyciela.

Art. 22.

Szkoła nauki dopełniającej ma być ciągiem dalszym i dopełnieniem szkoły ludowej pospolitej, z wybitniejszym jeszcze zaznaczeniem zastosowania do potrzeb życia praktycznego.

I. Jako ciąg dalszy szkoły pospolitej uważane będą:

1. Nauka religii;
2. Ćwiczenia w czytaniu, rozbiorze i bądź dosłownem, bądź swobodnem wygłaszaniu stosownych prób piśmiennictwa, uczniom w ogóle, a w szczególności w przeznaczonym do tego zbiorze podawanych;
3. Opowiadania z historii krajowej tak polskiej i ruskiej jakoteż austriackiej, nie wykluczając także historii zagranicznej;
4. Opisy okolic i miejsc z geografii.

II. Ze szczegółowem zastosowaniem do potrzeb życia praktycznego wejdą do składu tej nauki:

1. Ogólne i najpospolitsze wiadomości i odpowiednie ćwiczenia ze stylistyki praktycznej, a w szczególności wskazówki o pisaniu listów, krótkich sprawozdań o zachodzących w życiu wypadkach, sporządzaniu rachunków, kwitów, łatwiejszych podań do władz itp. w połączeniu z treściwym wykładem o organizacyi władz tak rządowych jak autonomicznych i o obowiązującej konstytucyi;
2. Początki rysunków w zastosowaniu do rozmaitych rodzajów przemysłu i do rozmiaru gruntów, którego główne prawidła podane będą; tudzież
3. Główne zasady rachunkowości gospodarskiej;
4. Nauka ogrodnictwa, sadownictwa, pszczelnictwa, rolnictwa, w ogóle gospodarstwa wiejskiego i mechaniki praktycznej, oparta na nabytych uprzednio wiadomościach przyrody i w połączeniu o ile to być może z ćwiczeniami praktycznymi.

Art. 23.

Dla uczniów będących jeszcze w wieku szkolnym, którzy po ukończeniu nauki w szkole ludowej pospolitej nie zamierzają udawać się do szkół średnich, istnieć będą w kraju szkoły wydziałowe z szerszym co do teorii, a przytem przysposabiającym do praktycznych zawodów życia programem.

W tych szkołach także przyszli kandydaci stanu nauczycielskiego szkół ludowych nabywać mogą potrzebnego do korzystania z nauki w seminariach nauczycielskich przygotowania. Będą osobne szkoły wydziałowe dla płci męskiej, a osobne dla płci żeńskiej. Jedne i drugie obejmować będą kurs nauki czteroletni, podzielony na cztery klasy. Liczba godzin tygodniowej nauki wynosi w każdej klasie 24—30.

Art. 24.

W szkołach wydziałowych dla płci męskiej będą przedmiotami nauki :

1. Religia ;
2. Języki ; a w szczególności
 - a) język wykładowy, a względnie także drugi język krajowy ;
 - b) język niemiecki ;
 - c) język francuski jako nadobowiązkowy ;
3. Geografia ;
4. Historia krajowa, a w szczególności historia Polski i Rusi i historia Państwa Austriackiego i najważniejsze zdarzenia z historii powszechnej ;
5. Rachunki ;
6. Rysunek geometryczny w połączeniu z geometryą i początki rysunku z wolnej ręki w zakresie ściśle zastosowanym do celów praktycznych ;
7. Kaligrafia ;
8. Nauki przyrodnicze ;
9. Technologia lub gospodarstwo wiejskie ;
10. Ćwiczenia w warsztacie mechanicznym ;
11. Muzyka ;
12. Gimnastyka.

Art. 25.

W szkołach wydziałowych dla płci żeńskiej nauka w ogóle stosować się będzie do jej właściwych potrzeb i usposobień.

Co do programu nauk w tem głównie różnić się będzie od poprzedzającego, że miejsce gospodarstwa wiejskiego, technologii i ćwiczeń w warsztacie mechanicznym, zajmie nauka gospodarstwa domowego i robót kobiecych, a gimnastyka nie będzie przedmiotem obowiązkowym.

Art. 26.

Program nauki religii przepisze Rada szkolna krajowa w porozumieniu z właściwą Zwierzchnością kościelną, — a co do programu w innych naukach przestrzegać będzie zasady, żeby w pierwszych dwóch latach przeważała nauka teoretyczna, któraby w dwóch latach następnych coraz więcej uwzględniała potrzeby życia praktycznego. Następne paragrafy zawierają bliższe w tej mierze wskazówki.

Art. 27.

W nauce języka wykładowego, drugiego krajowego i niemieckiego będzie staraniem szkoły nietylko wprawiać uczniów w poprawne wysłowianie się w tych językach mową i pismem, ale oraz obznajamiać ich z głównymi zasadami gramatyki tych języków i najcenniejszymi utworami ich piśmiennictwa, temu wiekowi przystępnych.

Począwszy od klasy trzeciej książka do czytania dla tego stopnia przeznaczona, zawierać będzie przeważnie utwory piśmienne, swą treścią do potrzeb zawodów praktycznych zbliżone a obok tego zajmą uczniów ćwiczenia stylistyki praktycznej, powyżej dla szkół nauki dopełniającej przepisane, wszakże o wymaganiach nieco ściślejszych w miarę dokładniejszej nauki w szkołach wydziałowych udzielanej.

Nauka języka francuskiego zaczynać się będzie od klasy trzeciej, a mieć na oku przede wszystkim wprawę w praktycznym jego użyciu.

Art. 28.

Nauka geografii, na podstawie niektórych najpotrzebniejszych wstępnych wiadomości, zajmie się w klasie I. geografją Europy, a w klasie II geografją reszty części świata, nie zaniedbując obznajamiać uczniów z płodami natury i przemysłu, znajdujących się na rozmaitych punktach ziemi.

W klasie III. podany będzie uczniom krótki rys historii dawnej Rzeczypospolitej Polskiej i połączonej z nią Rusi.

W klasie IV. także rys historii Państwa Austriackiego, z ile możności wywodnym opisem tych krajów, ich ekonomicznych stosunków i instytucji.

We wszystkich klasach będzie nauczyciel obznajmiał uczniów z ważniejszymi zdarzeniami z historii powszechnej.

Art. 29.

Nauka rachunków będzie miała zadanie naprzód utwierdzić uczniów w ich wiadomościach w szkole pospolitej nabytych, a następnie rozszerzyć je do ułamków łańcuchowych, teoryi potęg i pierwiastków proporcji złożonych i opartych na nich rachunków reguły łańcuchowej, spółki i t. p. nareszcie do logarytmów i zrównań pierwszego i drugiego stopnia.

Ta nauka uwzględniać będzie przedewszystkiem praktyczne sposoby przeprowadzenia potrzebnych w życiu pospolitem działań, a ogólną teorię jedynie o tyle o ile służyć to może do ułatwienia praktycznej nauki.

Art. 30.

Rysunek geometryczny czyli konstrukcyjny łączyć się będzie z jednej strony z geometryą, a z drugiej z ćwiczeniami w mechanicznym warsztacie.

Obok niego uprawiany być ma rysunek z wolnej ręki a przedewszystkiem ćwiczyć uczniów w naśladowaniu formy ornamentyki i form utworów przemysłu.

Art. 31.

W każdej klasie poświęcone będą osobne godziny na formowanie charakteru pisma na zasadach wyrozumowanej kaligrafii.

Art. 32.

W naukach przyrodniczych instrukcja zacznie od wykładu najważniejszych prawd fizyki ziemskiej i niebieskiej, poczem w drugiej połowie drugiego roku przejdzie do wykładu zasad chemii, w trzecim roku poda niektóre wiadomości z geognozyi i botaniki, w czwartym z zoologii, a zakończy najważniejszymi wiadomościami z higieny tak ludzkiej jak zwierzęcej.

We wszystkich tych gałęziach wiedzy ograniczy się do zjawisk i przedmiotów, z którymi uczniowie mogą mieć styczność i wykazywać będzie ich wpływ lub zastosowanie w życiu człowieka, jego zatrudnieniach lub potrzebach.

Art. 33.

Technologia będzie przedmiotem nauki w klasie trzeciej i czwartej i obznajomi uczniów z najpospolitszymi sposobami przerabiania znanych im surowych płodów natury na wytwory przemysłu i wskaże wynikiłe ztąd rodzaje rękodzieł lub fabrykacyi.

Poprzedzą wiadomość z technologii chemicznej nawiązując do nauki chemii udzielanej w klasie II., poczem nastąpią wiadomości z technologii mechanicznej, jedne i drugie podawane sposobem prostym czyli doświadczalnym bez rozłączania subtelných i obszerných teoryi.

Art. 34.

Ćwiczenia w mechanicznym warsztacie dążyć będą do udzielania uczniom wprawy w wykonywaniu początkowych prac mechanicznej obróbki metali i drzewa według wzorów rysunku geometrycznego jakoto: kątów i zakrzywień w sporządzaniu części sprzętów lub prostych i łatwych narzędzi jak n. p. podziałek mierniczych, ciężarków i t. p. i w ogóle w używaniu pilnika, hebla, świdra, tokarni, szrubsztaku i t. p.

Art. 35.

Nauka gospodarstwa wiejskiego podawana będzie w klasie czwartej i obejmie nie tylko rzecz o rolnictwie, ale także i o ogrodnictwie, chowie bydła i jedwabnictwie, nawiązując do wskazówek, jakie pod tym względem uczniowie w naukach przyrodniczych mogli uzyskać.

Dążyć należy do tego, żeby ta nauka uzmysławiana była okazami, a łączyła się ile możności z ćwiczeniami w ogródku i na polu.

Art. 36.

Dla płci żeńskiej nauka gospodarstwa domowego, zastosowana do warunków miejscowych, zastąpi naukę rolnictwa. Przytem obznajamiać należy uczennice z prowadzeniem rachunków gospodarskich.

Kobiece roboty zajmą miejsce technologii i ćwiczeń w mechanicznym warsztacie.

Art. 37.

Nauka muzyki głównie mieć na oku będzie doskonalenie śpiewu; nie jest jednak wykluczone także muzyka instrumentalna.

Nie będzie się jednak ograniczała jak w szkole pospolitej do samych tylko praktycznych ćwiczeń, ale oprze się także na początkach teorii muzyki tak świeckiej, jakoteż w miarę potrzeby i możliwości, także kościelnej.

Art. 38.

Ćwiczenia ciała odbywać się będą według zasad gimnastyki szkolnej.

Art. 39.

Wstęp do każdej klasy wydziałowej dozwolony jest bądź na podstawie świadectwa z dostatecznego postępu w klasie poprzedzającej, bądź na podstawie odbytego z dobrym skutkiem egzaminu wstępnego.

Do klasy pierwszej przynieść winien uczeń takie przygotowanie, jakiego się od ucznia wstępującego do szkoły średniej wymaga.

Zwierzchność szkolna miejscowa może uwalniać za zgodą zgromadzenia nauczycieli poszczególnych uczniów na żądanie ich rodziców od uczenia się pojedynczych przedmiotów, jeżeli przeto postęp w innych przedmiotach lub porządek szkolny nie cierpi.

Ze szkołami wydziałowemi połączone być mogą szkoły przemysłowe niedzielne lub wieczorne albo także praktyczne kursa specjalne n. p. koszykarstwa, ceramiki, budownictwa i t. p. jeżeli się na to znajdują fundusze.

Art. 40.

Jest do życzenia, żeby w miejscach gdzie istnieją szkoły ludowe zaprowadzono, i kursa dla dorosłych, o przedmiotach oświecenia ludowego.

Nauczyciele, którzy w tych pracach uczestniczyć będą, mają prawo do osobnej za to nagrody.

Art. 41.

W duchu powyższych zasad wypracuje Rada szkolna krajowa szczegółowe plany lekcyi, stosując je wszędzie do potrzeb i warunków okolicy, gdzie się szkoły znajdują i wyda potrzebne do ich wykonania instrukcye.

Tytuł III.

O funduszach szkolnych.

Art. 42.

Koszta założenia i utrzymania publicznych szkół ludowych, których urządzenie przypisuje niniejsza ustawa, ciężą w pierwszym rzędzie na gminach położonych w obrębie szkolnym.

Obszary dworskie należące z jedną z tych gmin, do tej samej gminy podatkowej, przyczyniają się do kosztów założenia i utrzymywania szkół w gminie, w stosunku określonym bliżej w tej ustawie, jeżeli nie utrzymują u siebie własnym nakładem szkoły ludowej dostępnej dla dzieci bez różnicy wyznania.

W razie gdy zasoby miejscowe nie wystarczają, przychodzi z pomocą w ponoszeniu owych kosztów, w drugim rzędzie okręg szkolny, a w trzecim kraj.

Art. 43.

Dla każdej szkoły ma istnieć osobny fundusz szkolny miejscowy.

Jeśli w tej samej gminie jest szkół więcej niż jedna, fundusz szkolny miejscowy może być dla nich wspólny.

Dla każdej zaś szkoły posiłkowej istniejącej w odrębnej gminie politycznej należy też urządzić osobny fundusz szkolny.

Prócz tego ma istnieć odrębny fundusz okręgowy w każdym okręgu szkolnym, tudzież osobny fundusz szkolny.

Art. 44.

Do funduszu szkolnego miejscowego należą nadane szkole, lub na rzecz jej nabyte grunta, budynki, sprzęty, kapitały pieniężne, jakoteż prawa majątkowe wszelkiego rodzaju i stanowią jego majątek. Do funduszu tego wpływają:

- a) wszystkie dochody z majątku szkolnego;
- b) datki, do których zobowiązały się na rzecz szkoły miejscowej gminy, korporacje, instytucje, lub osoby prywatne, jakoteż dobrowolne ofiary;
- c) kary pieniężne na mocy ustaw o szkołach ludowych ściągnięte w miejscowościach do obrębu szkoły należących;
- d) dodatki do podatków w myśl artykułu 47 i 49.

Z powyższych przychodów przypadają dochody pod a) i b) wyszczególnione, na płace nauczycieli, dochody zaś pod c) wymienione, na wydatki w art. 49 wskazane.

Dochody jednak pod a) i b) wymienione mogą być użyte także i na inne cele szkolne, a mianowicie na potrzeby w art. 49. wskazane, jeżeli po pokryciu płac nauczycieli okaże się nadwyżka w tych dochodach, albo w razie gdy one całkowicie lub w części, już na mocy zapisu były na te cele przeznaczone.

Art. 45.

Zobowiązania do ofiar na rzecz szkoły miejscowej przyjęte dawniej przez gminy, korporacje, instytucje, lub osoby prywatne, pozostają na dal w swej mocy. Datki w naturze, przeznaczone na utrzymanie nauczyciela, mogą być zamienione i na datki pieniężne, a to na zasadzie średnich cen miejscowych z pięciolecia zamianę poprzedzającego.

Jeżeli zaś datki te nauczyciel pobiera w naturze, ich wartość ma być oznaczona na podstawie średnich cen miejscowych z pięciolecia poprzedzającego organizację szkoły.

Art. 46.

W publicznych szkołach ludowych nauka jest bezpłatną.

Art. 47.

Na opłacenie nauczycieli przeznaczone są przedewszystkiem wymienione w art. 15. pod a) i b) dochody miejscowego funduszu szkolnego, jeżeli nie zostały specjalnie przeznaczone na inne cele. O ile te dochody nie wystarczają, obowiązane są gminy i obszary dworskie, wcielone do obrębu szkoły, wnosić na ten cel do miejscowego funduszu szkolnego dodatki pieniężne (art. 15. lit. d) a to: gminy aż do wysokości 9% podatków bezpośrednich w każdej z nich opłacanych a obszary dworskie aż do wysokości 3% dodatków bezpośrednich opłacanych w ich obrębie, każde z nich jednak o tyle, o ile by to co na mocy dawniejszych zobowiązań uiszczą na utrzymanie nauczyciela, bądź w naturze bądź w gotówce, niedorównywało oznaczonym powyżej procentom.

W każdym jednak razie obszar dworski przyczynia się do pokrycia niedoboru, tylko w trzeciej części tego, do czego był obowiązany w miarę swych podatków bezpośrednich, gdyby należał do związku gminy.

Art. 48.

Co do tych miast i miasteczek, które posiadają własny majątek zakładowy, orzeka Rada szkolna krajowa, po wysłuchaniu zdania Wydziału krajowego, czyli i jaki zasiłek ma im być przyznany z funduszu szkolnego okręgowego lub krajowego na opłacenie nauczycieli.

Art. 49.

Oprócz wydatku na płace nauczycieli, ma miejscowy fundusz szkolny opędzać jeszcze następujące potrzeby:

1. Wystawienie, zakupno lub najem odpowiedniego budynku szkolnego, wraz z pomieszkaniem dla nauczycieli, o ile im służy do tego prawo, z gruntem na szkółkę owocową i pasiekę tudzież miejscem na ćwiczenia gimnastyczne;
2. Zaopatrzenie budynku szkolnego we wszelkie potrzebne sprzęty;
3. Utrzymanie w należytem stanie budynku szkolnego, sprzętów ogrodu, pasieki i miejsca na ćwiczenia gimnastyczne, tudzież opał, oświetlenie i obsługę budynku szkolnego. O ile te potrzeby nie mają pokrycia w przeznaczonym na to specjalnie majątku szkolnym, lub w przeznaczonych specjalnie na te cele dochodach miejscowego funduszu szkolnego, oraz w ściągniętych karach pieniężnych (art. 44. lit. c), obowiązane są gminy i obszary dworskie wcielone do obrębu szkoły wnosić na te cele do funduszu szkolnego miejscowego dodatki do podatków bezpośrednich, a to w tym stosunku, że obszar dworski opłacać ma trzecią część tego do czego byłby obowiązany, gdyby należał do gminy.

Na opędzenie wydatków powyżej pod 1. 2. 3. wymienionych, mogą być udzielane gminom z funduszu szkolnego okręgowego lub krajowego, zasiłki w formie zaliczek, które po upływie oznaczonego przez właściwą władzę czasu, mogą być zwrócone naraz lub ratami.

Art. 50.

Jak należy stawiać i urządzać i w jakie sprzęty zaopatrywać budynki szkolne, przepiszą osobne instrukcje Rady szkolnej krajowej, która ku temu zażądać może w razie potrzeby pomocy technicznych urzędników państwa, kraju i gmin w których obrębie znajduje się szkoła.

Instrukcje te będą układane z uwzględnieniem miejscowych sposobów budowania.

Art. 51.

Utrzymywanie konfesyjnych, albo innych szkół prywatnych nie uwalnia od obowiązku przyczyniania się do funduszu szkolnego miejscowego (od 47 i 49), który to obowiązek niniejsza ustawa wkłada na wszystkich mieszkańców kraju bez różnicy wyznania i obrządku. Wszakże obszar dworski, który własnym kosztem utrzymuje szkołę ludową, dostępną dla wszystkich bez różnicy wyznania (art. 42.), wolny jest od obowiązku przyczyniania się do funduszu szkolnego miejscowego.

Art. 52.

Dodatki pieniężne od gminy na cele szkolne pokrywane być mają w taki sam sposób, w jaki się pokrywają inne wydatki pieniężne na gminie ciążące.

Wyłączenia od opłat na rzecz gminy, przewidziane w §. 83. ustawy gminnej, nie mają zastosowania co do opłat na cele szkolne.

Art. 53.

Dodatki do podatków na cele wskazane w art. 47. nie podlegają ograniczeniom przepisany w §. 80. ust. gm.

Dodatki do podatków na cele wymienione w art. 49. wymagają zatwierdzenia Wydziału powiatowego, a to co do wydatków tamże pod 3 wymienionych, o ile przekraczają rocznie 25%, a jeżeli chodzi o wydatki w ustępach 1 i 2 art. 49. wymienione, o ile przekraczają 50%.

Art. 54.

W miejscowościach nie mających dotychczas szkoły zorganizowanej i nienależących do żadnego związku szkolnego, opłacają gminy i obszary dworskie, począwszy od dnia wejścia w życie tej ustawy 9%, a względnie 3% dodatki do podatków w myśl art. 47. Dodatki te przyjmuje w myśl art. 55. kasa funduszu szkolnego okręgowego. Aż do otwarcia szkoły (tymczasowej, posiłkowej lub etatowej) będą one fruktyfikowane według zasad, ustanowionych dla funduszy pupilarnych, na rzecz funduszu szkolnego miejscowego do którego należą, i mają służyć przede wszystkim na cele wskazane w ustępach 1 i 2 art. 49. Z chwilą otwarcia szkoły idą one na opłacenie nauczyciela w myśl art. 47.

Art. 55.

Rada szkolna miejscowa czuwa nad utrzymaniem w całości i w należyłym stanie gruntów, budynków i sprzętów, należących do funduszu szkolnego miejscowego i pobiera datki w naturze wpływające do tego funduszu. Kapitały funduszu szkolnego miejscowego, czy to w gotówce czy w papierach wartościowych złożone, przechowuje kasa funduszu szkolnego okręgowego. Do kasy tej wpływają wszelkie pieniężne przychody funduszu szkolnego miejscowego, a poborem ich od stron konkurujących zajmują się bezpośrednio c. k. Urzędy podatkowe.

Wypłaty pieniężne uskutecznia kasa funduszu szkolnego okręgowego na polecenie Rady szkolnej okręgowej.

Rada szkolna okręgowa może jednak poruczyć załatwienie rachunków i kasowości funduszu szkolnego miejscowego, kasie gminnej położonej w obrębie szkolnym.

Art. 56.

Rada szkolna miejscowa układa corocznie preliminarz wydatków funduszu szkolnego miejscowego na cele art. 49 wskazane i przedkłada go z odpisem protokołu obrad do zatwierdzenia Radzie szkolnej okręgowej, która ma prawo wstawić w budżet funduszu szkolnego miejscowego kwoty, przypadające z mocy ustawy na strony konkurencyjne, a do budżetu nie wstawione.

Przeciw wstawieniu do zatwierzonego przez Radę szkolną okręgową preliminarza kwoty na cele wymienione w art. 49 pod L. 1, dozwolony jest gminom i obszarom dworskim rekurs do Rady szkolnej krajowej, wydatki zaś wymienione pod L. 2 i 3 tego artykułu mają być bezwarunkowo pokryte według preliminarza zatwierzonego przez Radę szkolną okręgową.

Jeżeli do rozpoczęcia roku, dla którego preliminarz został sporządzony, nie poczynią strony lub Rada szkolna okręgowa jakich zarzutów, preliminarz uważa się za zatwierdzony.

Art. 57.

Fundusz szkolny miejscowy ma charakter funduszu publicznego. Należitości tego funduszu wpływające u ustawy lub objęte prawomocnymi orzeczeniami władz szkolnych, ściągane będą drogą egzekucyi politycznej.

Art. 58.

Do funduszu szkolnego okręgowego wpływają:

- a) przychody pieniężne miejscowych funduszy szkolnych przeznaczone na opłacanie nauczycieli (art. 47, 49, 55.)
- b) zapisy i darowizny,
- c) dodatki do podatków uchwalone na cele szkolne przez Rady powiatowe,
- d) zasiłki z funduszu szkolnego krajowego.

Z funduszu szkolnego okręgowego wypłacone będą:

- 1 Pieniężne pobory nauczycieli publicznych szkół ludowych,
2. Wydatki na przybory szkolne, biblioteki, na koszt okręgowych konferencyj nauczycielskich i inne wydatki, których wymaga wspólne dobro szkół całego okręgu.

W gminie stanowiącej przez się okręg szkolny, fundusz szkolny miejscowy jest oraz funduszem szkolnym okręgowym.

Art. 59.

Jeżeli w powiecie, który wnosi do funduszu szkolnego okręgowego przynajmniej 3% podatków bezpośrednich, wydatki funduszu szkolnego okręgowego nie są pokryte jego przychodami, natenczas niedobór pokryty być ma z funduszu szkolnego krajowego.

Art. 60.

Które kasy i kiedy w zastępstwie kasy szkolnej okręgowej zająć się mają pobieraniem dochodów i wypłatą należitości im wyłącznie przekazanych — określa ust. państwowa z dnia 11. Maja 1871 r. (Dz. ust. p. Nr. 47.)

Art. 61.

Darowizn, zapisów fundacyj prywatnych przeznaczonych na pewne tylko szkoły, lub uczynionych pod wyraźnie zastrzeżonymi warunkami, nie wolno używać w inny sposób i na inne cele.

Art. 62.

Funduszem szkolnym okręgowym zarządza Rada szkolna okręgowa, pod nadzorem Rady szkolnej krajowej i podług jej instrukcyi.

Fundusz szkolny okręgowy ma wszelkie prawa funduszu publicznego, a należitości jego wypływające z ustawy można ściągać drogą egzekucyi politycznej.

Art. 63.

Fundusz szkół normalnych, rozdzielony dawniej na galicyjski i krakowski, tworzy wspólny fundusz szkolny krajowy Królestwa Galicyi i Lodomeryi łącznie z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

To połączenie nie uwłącza jednak prawom i obowiązkom, wypływającym ze specjalnych tytułów jednego lub drugiego funduszu.

Art. 64.

Do funduszu szkolnego krajowego wpływają:

- a) przychody majątku zakładowego;
- b) dodatek do byłego funduszu szkół normalnych, wypłacony ze skarbu Państwa;
- c) dochody z innych źródeł przeznaczone na to osobnemi ustawami;
- d) zapisy i darowizny osób prywatnych, korporacji lub instytucyi;
- e) zasiłek z funduszu krajowego, który na ten cel zamieszczany będzie corocznie w budżecie krajowym.

Art. 65.

Wydział krajowy zarządza funduszem szkolnym krajowym, a Rada szkolna krajowa rozporządza jego przychodami w granicach zakreślonych corocznym preliminarzem, przez Sejm krajowy uchwalonym.

Przekroczenia mogą nastąpić tylko w koniecznych wypadkach za zezwoleniem Wydziału krajowego.

Każde przekroczenie należy usprawiedliwić w zamknięciu rachunków.

Art. 66.

Z dochodów funduszu szkolnego krajowego opędzane będą wydatki na szkoły ludowe, które według niniejszej ustawy nie są nałożone na fundusze szkolne miejscowe lub okręgowe. Do tych należą:

- a) dodatki do płacy, przyznawane co lat pięć nauczycielom szkół ludowych;
- b) zasiłki udzielane funduszowi emerytalnemu;
- c) zasiłki udzielane funduszom szkolnym okręgowym;
- d) potrzeby szkół ludowych w kraju ogólnej natury.

Art. 67.

Fundusz szkolny krajowy będzie wypłacał szkolnemu funduszowi emerytalnemu roczny zasiłek w kwocie równającej się przynajmniej średniemu wydatkowi w latach 1871, 1872 i 1873 przez fundusz szkół normalnych na cele tego rodzaju ponoszonemu.

Art. 68.

Rada szkolna krajowa użyje corocznie sumy stosownej z funduszu szkolnego krajowego na ogólne potrzeby szkolnictwa ludowego, jako to: na zakupno książek, przyborów i okazów szkolnych, na nadzwyczajne nagrody, remuneracje i zapomogi, na koszta podróży dla nauczycieli wysłanych w celach naukowych za granicę; na wynagradzanie wędrownych nauczycieli sadownictwa, pszczelnictwa i t. p.; na krajowe konferencje nauczycielskie i t. p.

Art. 69.

Rada szkolna krajowa uwzględnwszy potrzeby pojedynczych okręgów szkolnych, udziela im stosownego zasiłku w razach ustawą wskazanych.

Celem uzyskania takiego zasiłku, winna każda z Rad szkolnych okręgowych ułożyć wcześniej preliminarz roczny swych przychodów i wydatków, i przesłać go Radzie szkolnej krajowej do zatwierdzenia. Bliższe szczegóły wskaże instrukcja Rady szkolnej krajowej.

W przypadkach szczególniej na uwzględnienie zasługujących, może Rada szkolna krajowa udzielać nadzwyczajnych zapomóg funduszom szkolnym miejscowym z funduszu szkolnego krajowego.

Tytuł IV.

O uczęszczaniu do szkoły.

Art. 70.

Obowiązek uczęszczania do szkoły poczyna się skończonym szóstym, a ustaje z upływającym dwunastym rokiem życia. W razach zasługujących na uwzględnienie, może Rada szkolna miejscowa zezwolić, żeby się ten obowiązek poczynał dopiero z ubiegającym siódmym a ustawał z ubiegającym trzynastym rokiem życia.

Wszystkie dzieci będące w tym wieku, winny uczęszczać do publicznej szkoły ludowej.

Stale uwolnione są dzieci, które:

- a) albo uczęszczają do szkół wyższych;
- b) albo z powodu ułomności bądź cielesnych, bądź też umysłowych, nie mogą korzystać z nauki, udzielanej w szkole publicznej;
- c) albo wykażą, iż pobierają naukę stosowną w domu lub w jakim zakładzie prywatnym.

Warunki czasowego uwolnienia dzieci od uczęszczania do szkoły z powodu choroby, wyjątkowego ubóstwa i t. p. określi bliżej regulamin dla szkół ludowych.

Art. 71.

Rada szkolna miejscowa uwalnia dzieci należące do jednej z wymienionych powyżej kategorii od obowiązku uczęszczania do szkoły, a jeśliby zachodziła w tej mierze jaka wątpliwość, winna rzecz sprawdzić i w razie przekonania się o nieprawdziwości podanych okoliczności, postąpić według przepisów, zawartych w art. 46 niniejszej ustawy.

Za nieprawne uwalnianie dzieci od uczęszczania do szkoły odpowiadają członkowie Rady szkolnej miejscowej tak samo, jak w ogóle za zaniedbywanie obowiązków swoich.

Art. 72.

Jeżeli uczeń z upływem dwunastego roku życia nie wykaże dostatecznego postępu w przepisanej dla szkół ludowych nauce, natenczas obowiązek uczęszczania do szkoły ludowej przedłuża się aż do dwóch lat dalszych najwyżej.

Art. 73.

Po ukończeniu szkoły ludowej powinien każdy uczeń (uczennica) pobierać w niej przez trzy lata naukę uzupełniającą. Od obowiązku uczęszczania na naukę uzupełniającą uwolnione są dzieci, przy których zachodzą wymienione w art. 70 powody stałego uwolnienia od uczęszczania do szkoły.

W szkole posiłkowej uczniowie, którzy ze względu na swój wiek są obowiązani do uczęszczania na naukę dopełniającą, mają aż do ukończenia 15go roku życia uczestniczyć w nauce najwyższego oddziału szkoły.

VI

O uczęszczaniu do szkoły.

Art. 74.

Uczniowie, którzy nie uczęszczają do szkoły, są obowiązani do uczęszczania do szkoły, jeżeli ich rodzice lub opiekunowie nie udowodnią, że mają powody do tego, aby ich dzieci nie uczęszczali do szkoły.

Wszelkie powody, które rodzice lub opiekunowie przedłożą, aby ich dzieci nie uczęszczali do szkoły, muszą być udowodnione.

Wszelkie powody, które rodzice lub opiekunowie przedłożą, aby ich dzieci nie uczęszczali do szkoły, muszą być udowodnione.

Wszelkie powody, które rodzice lub opiekunowie przedłożą, aby ich dzieci nie uczęszczali do szkoły, muszą być udowodnione.

Art. 75.

Wszelkie powody, które rodzice lub opiekunowie przedłożą, aby ich dzieci nie uczęszczali do szkoły, muszą być udowodnione.

Wszelkie powody, które rodzice lub opiekunowie przedłożą, aby ich dzieci nie uczęszczali do szkoły, muszą być udowodnione.